

MÜLTECİLER VE GÜVENLİKLEŞTİRME

Prof.Dr. Birgül Demirtaş
Türk-Alman Üniversitesi
birgul.demirtas@gmail.com

ÖZET

Suriye'de 2011'de başlayan iç savaş, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki en büyük göç dalgalarından birine yol açmış ve yaklaşık 21 milyonluk ülke nüfusunun üçte biri ülke dışına göç etmek zorunda kalmıştır. Suriyeli mültecilerin çoğu, komşu ülkeler olan Türkiye, Ürdün ve Lübnan'a göç etseler de, bir kısmı Avrupa Birliği (AB) ülkeleri başta olmak üzere dünyanın diğer bölgelerine de kaçmak zorunda kalmıştır. Yeni göç dalgası, yöneldiği tüm ülkelerde çeşitli güvenlik söylemleri ve politikalarıyla karşılaşmıştır. Evsahibi ülkelerde, göç nedeniyle yaşanan sorunlar farklı aktörler tarafından abartılmakta, göçmenlerle ilgili bireysel suçlar genelleştirilmekte ve sorunların kökenine inilmesi ihmal edilmektedir. Bu çalışmada, Kopenhag Okulu ve Paris Okulu temel alınarak göçün nasıl güvenlikleştirildiği analiz edilmektedir.

**Mültecilerin ev
sahibi ülkelerde
karşılaştıkları en
önemli
sorunlardan biri
güvenikleştirme
söylemi ve
uygulamalarıdır.**

Göç insanlığın ilk ortaya çıktığı günden bu yana sürekli gündemde olan bir olgu olmakla birlikte, devlet içi ve devletler arası çatışmaların arttığı dönemlerde daha yoğun şekilde yaşanır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) verilerine göre günümüzde yaklaşık 71 milyon kişi zorunlu nedenlerden dolayı ülke içinde ya da dışında göç etmiş durumdadır. Bu sayı, insanlık tarihi boyunca tanık olunan en yüksek rakamdır. Buna ilaveten her gün 37.000 insan daha çatışma ya da baskı nedeniyle evini terk etmek zorunda kalmaktadır. 71 milyon göçmenin yaklaşık üçte biri (26 milyon kişi) mülteci durumundadır. (UNHCR, “Figures at a Glance”).

Bir tarafta endüstri 4.0 ve yapay zekanın gündemde olduğu ileri teknoloji çağını yaşayan insanlık, diğer tarafta savaşlar ve zulümler nedeniyle tarihinin en büyük göç dalgalarına tanıklık ederek çelişkili süreçler içinden geçmektedir.

Mülteci kavramı çatışma, saldırganlık ya da toplum düzenini bozan diğer nedenlerden dolayı ülkelerinin dışına göç etmek durumunda kalan ve uluslararası koruma talep eden kişileri tanımlamaktadır. 1951 tarihli *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*'ne göre mülteci, 'ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba üyeliği veya siyasi görüşü nedeniyle zulme uğramaktan korktuğu için ülkesinin dışına kaçmak zorunda kalan ve söz konusu nedenlerden dolayı ülkesine geri dönmek istemeyen kişileri' kapsamaktadır (*Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees*, 1951).

İlgili sözleşme başta olmak üzere, çeşitli hukuki anlaşmalar ve protokoller mültecilere yıllar içerisinde bazı haklar kazandırmıştır. Mülteciler en başta güvenli sığınma hakkına sahiptir. Aynı zamanda, ülkede yasal olarak bulunan yabancıların sahip oldukları haklardan yararlanma hakkına sahiptir. Bunların başında da düşünce özgürlüğü ve dolaşım özgürlüğü gibi temel haklar gelmektedir. Ayrıca, mültecilerin memleketlerine geri dönmeleri yaşamları açısından risk oluşturduğu için mültecileri barındıran ülkelerin zorla geri döndürmeme ilkesine (*non-refoulement*) bağlı kalmaları şartı gelmektedir. Buna karşılık, mültecilerin sığındıkları ülkelerin yasalarına uyma yükümlülüğü bulunmaktadır (*Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees*).

Suriye'de 2011'de başlayan iç savaş, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki en büyük göç dalgalarından birine yol açmış ve yaklaşık 21 milyonluk ülke nüfusunun üçte biri ülke dışına göç etmek durumunda kalmıştır. Suriyeli

mültecilerin çoğu, komşu ülkeler olan Türkiye, Ürdün ve Lübnan'a göç etseler de, bir kısmı Avrupa Birliği (AB) ülkeleri başta olmak üzere dünyanın diğer bölgelerine de kaçmak zorunda kalmıştır. Yeni göç dalgası, yöneldiği tüm ülkelerde çeşitli güvenlik söylemleri ve politikalarıyla karşılaşmıştır.

Bu bağlamda, mültecilerin ev sahibi ülkelerde karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi güvenlikleştirme söylem ve uygulamalarıdır. Uluslararası İlişkiler yazınında 'güvenlikleştirme' kavramı özellikle Kopenhag Okulu ve Paris Okulu tarafından geliştirilmiş ve analiz edilmiştir. Barry Buzan, Ole Wæver ve Jaap de Wilde öncülüğünde gelişen Kopenhag Okulu yazını, karar alıcıların bazı siyasi konuları ve sorunları, siyasi alandan çıkartıp güvenlik çerçevesine oturtarak 'güvenlikleştirdiklerini' vurgulamaktadır (Buzan, Wæver ve de Wilde, 1998). Buna göre, normalde siyasi araçlarla çözülebilecek bir konu, güvenlik çerçevesinde yeniden inşa edilerek güvenlik araçlarıyla çözülebilecekmiş gibi sunulmaktadır. Kopenhag Okulu, özellikle söylem odaklı güvenlikleştirme süreçlerine odaklanmıştır.

Kopenhag Okulu'na göre başarılı bir güvenlikleştirmenin gerçekleştirilebilmesi için bazı koşulların olması gerekir. İlk olarak, söz konusu meselenin ilgili devlet veya toplum açısından 'varoluşsal tehdit' (*existential threat*) olarak inşa edilmesi gerekmektedir. Mülteciler, son yıllarda, bu çerçevede en fazla araçsallaştırılan kişiler olmuştur. Mültecilerin, devlet ve toplum kimliğine zarar verdikleri iddiası, aşırı sağ ve milliyetçi partiler tarafından giderek daha fazla dile getirilmektedir.

İkinci olarak, 'referans nesnesi' (*referent object*) kavramı önemlidir. Tehdidin yöneldiği kurum ya da varlığı temsil eden referans nesnesi kavramı, güvenlikleştirme söyleminin merkezinde yer almaktadır. Ele aldığımız konu bağlamında ülkelerinden savaş ya da zulüm nedeniyle kaçmak zorunda kalan insanların ev sahibi ülkeyi ya da toplumu tehdit ettikleri, onun 'homojen' yapısına zarar verdikleri, kimliğini ortadan kaldırmaya çalıştıkları günümüzde sıklıkla iddia edilmektedir. Bu durumda, genellikle devlet ya da toplum referans nesnesi olarak inşa edilmektedir.

Kopenhag Okulu, ayrıca dinleyici (*audience*) kavramına da vurgu yapmaktadır. Karar alıcılar, bir konuyu söylemlerinde güvenlikleştirirken, hedef aldıkları kitle dinleyicilerdir. Bunlar da çoğu durumda toplumu ifade etmektedir. Siyasetçiler, ilgili konunun ne kadar korkunç bir tehdit olduğu konusunda kendi toplumlarını, diğer bir deyişle seçmen kitlelerini ikna etmeye çalışmaktadırlar. Bir konunun güvenlik konusu olarak inşa edilebilmesi için halkın ikna edilmesi olmazsa olmazdır. Dolayısıyla, Kopenhag Okulu kuramcılarına göre sürecin önemli bir kilometre taşı,

**Mültecileri
güvenikleştiren
karar alıcılar,
sınırları
kapatarak ya da
mültecilerin
uluslararası
hukuktan
kaynaklanan
haklarını ihlal
ederek,
mülteciler için
güvensizlik
yaratmaktadır.**

olağanüstü önlemler alınmasının gerekliliği konusunda toplumu ikna edebilmektedir. İlgili mesele, o kadar ciddi bir tehdit oluşturmaktadır ki devlet bu konuda askeri yöntemleri de içeren olağanüstü tedbirler almak zorundadır. Göç bağlamında düşünüldüğünde, ülkeye gelen mültecilerin ya da bazen tüm göçmenlerin, farklı şekillerde ilgili ülkenin yapısına ve kurumlarına zarar verdiği iddia edilmekte ve bu nedenle yasal haklarını kullanmaları engellenebilmekte, hatta bazen askeri önlemlerle bile karşılaşabilmektedirler.

Güvenikleştirme sürecinde, en fazla devlet, toplum ve ekonomik yapı referans nesnesi olarak sunulmaktadır. Göç örneğinden hareket edecek olursak, göçmenlerin devletin egemenliğine, toplumun kimliğine ve/veya sosyal güvenlik sistemine zarar verdikleri iddia edilmektedir. Sınırları yasadışı yollardan geçerek ülkelerindeki çatışma ya da zulümden kaçan mülteciler, devletlerin bütünlüğünü ve sınır güvenliğini tehdit ettikleri gerekçesiyle tehdit unsuru olarak inşa edilmektedir. Ayrıca, o ana kadar homojen oldukları varsayılan toplumların, göçmenler yüzünden kimliklerini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya oldukları iddia edilmektedir (Genç, 2010: 189). Göçmenleri güvenikleştiren aktörler, ülkenin sosyal refah sisteminin mülteciler yüzünden zayıfladığını da gerekçe olarak sunmaktadırlar.

Yukarıda belirtilen iddiaların her biri sorunludur ve eleştiriye açıktır. Öncelikli olarak, göçmenler, zorunluluk nedeniyle ülkelerinden kaçmakta ve yasal yollardan göç etmelerine müsaade edilmediğinde yasadışı yollara başvurumaktadırlar. İkinci olarak, göç dalgası öncesi söz konusu toplumun homojen olduğu iddiası çoğu durumda doğru değildir. Günümüzde pek çok toplum, halihazırda heterojen bir yapıya sahiptir. Üçüncü olarak, göçmenlerin sosyal güvenlik sisteminden faydalanmaları, keyfi bir durumdan değil, başka bir alternatifleri olmamasından kaynaklanmaktadır. Kaldı ki mültecilere ev sahipliği yapan ülkeler, uluslararası hukuk kurallarını uygulamak durumundadırlar. Mülteci hukuku denince ilk akla gelen kurallardan biri de geri göndermeme kuralıdır.

Burada, dikkate alınması gereken bir nokta da, kendi devletlerinin ve toplumlarının güvenliklerini sağlayacaklarını iddia ederek mültecileri güvenikleştiren karar alıcıların, sınırları kapatarak ya da mültecilerin uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını ihlal ederek, onlar için güvensizlik yaratmakta oluşlarıdır. Dolayısıyla, bir yandan inşa edilen güvenikleştirmenin referans nesnesi için ne kadar güvenlik oluşturduğu sorgulanmalı, öte yandan, bu sürecin mülteciler için hangi güvensizlikleri yarattığı analiz edilmelidir.

Güvenikleştirme

süreci

tırmandırıldıkça,

kurumlar

kendilerine yeni

meşruiyet

alanları

sağlamakta ve

kendi

konumlarını

güçlendirebil-

mektedir.

Kopenhag Okulu'na göre güvenikleştirme sürecinin geri çevrilmesi mümkündür. Başka bir deyişle, güvenlik meselesi olarak topluma sunulan konunun, tekrar siyasi alana transfer edilip, normal politika araçlarının kullanılması durumunda normal siyasi süreçler işleyebilir. Böylece, ilgili konu, artık tehdit olarak kabul edilmez ve normal politikalarla mesele çözülebilir.

Didier Bigo'nun öncülüğünü yaptığı Paris Okulu ise, Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme analizini yetersiz bularak, bazı katkı ve öneriler getirmektedir. Açılımı "Uluslararası Sosyoloji İçin Siyasi Antropolojik Araştırma (*Political Anthropological Research for International Sociology*) olan Paris Okulu, Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme yaklaşımına iki temel katkı sağlamaktadır (Bigo, 2018). İlk katkı, söylemin yanında uygulamalara da odaklanmaktır. Karar alıcıların söylemlerini incelemenin yetersiz olduğunu vurgulayan Paris Okulu kuramcıları, aynı zamanda, karar alıcıların bu süreçte nasıl politikalar uyguladıklarının ve pratikte neler yaptıklarının da mercek altına alınmasını önemsemektedirler. Mülteciler bağlamında düşündüğümüzde, bir ülkede mültecilerle ilgili kullanılan dili ve kavramları eleştirel olarak analiz etmenin yanı sıra, uygulamada yeni nelerin yapıldığı da incelenmelidir. Örneğın, komşu ülkelerle sınırlara duvar örülüyor mu, mültecilerle ilgili yasalar sıkılaştırılıyor mu ya da sınırda kontroller artırılıyor mu?

Paris Okulu'nun güvenikleştirme literatürüne ikinci katkısı, siyasetçiler dışında diğeri aktörleri de masaya yatırmasıdır. Paris Okulu kuramcısına göre, söylem ve eylemlerine bakılması gerekenler sadece siyasiler değıl, aynı zamanda bürokratik kurumlarda görev yapanlar, istihbarat çalışanları, ordudaki askerler, gümrüklerde görev yapanlar, hatta akademisyenlerdir. Belirtilen kurumlardaki çalışanlar, ülkenin ya da toplumun ne kadar büyük bir tehlike altında olduğunu iddia ederek kendi meşruiyetlerini sağlamaya çalışırlar ve böylece farklı sektörlerdeki güvenlik çalışanları, siyaset söylemlerine katkı sağlarlar. Hatta durum öyle bir noktaya gelir ki, önceden marjinal konumda olan kurumlar, bu süreçte güvenlik politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında merkezi bir rol üstlenir duruma gelebilir. Başka bir deyişle, güvenikleştirme süreci tırmandırıldıkça, kurumlar kendilerine yeni meşruiyet alanları sağlamakta ve kendi konumlarını güçlendirebilmektedir. Bu durumda, eğer güvenikleştirilen unsur mülteciler ise, bu süreç göçmenlerin konumlarını zayıflatırken, güvenlik profesyonellerinin kariyer olanaklarını geliştirmektedir. Özetle, bir grup için yeni güvensizlikler yaratan söylemler ve politikalar, siyasiler, bürokratlar

Suriye İç Savaşı'nın ilk yıllarında açık kapı politikası uygulayan Türkiye'deki karar alıcılar bugün "Türkiye hiçbir ülkenin bekçisi değildir. Onların göçmen deposu değildir" noktasına gelmiştir.

ve devlet dışı aktörler için yeni hareket alanları ve yükselme imkanları yaratabilmektedir.

Bu noktada, yeni teknolojilerin önemi de mutlaka vurgulanmalıdır. Yüksek teknolojik imkanlar sayesinde kişilerin risk profili çıkarılabilmekte, vize süreçleri denetlenebilmekte ve sınırlardaki kontroller arttırılabilmektedir (Bigo, 2012: 73).

Paris Okulu'nun bir diğer temsilcisi olan Balzacq ise güvenlikleştirmenin başarılı olabilmesi için bazı koşulların gerçekleşmesi gerektiğini vurgular. İlk olarak, güvenlikleştirmeyi yapan aktörün kapasitesi önemlidir. Söz konusu aktörün güvenlikleştirmeyi nasıl bir çerçevede yaptığı ve hangi kavramları kullandığı önemlidir. İkinci olarak, dinleyici kitlesinin güvenlikleştirme söylemlerine ikna olması önemlidir. Üçüncü olarak da, güvenlikleştirme sürecinin hangi bağlamda geçtiği önemlidir. Mevcut durumda yaşanan bazı güvenlik sorunları varsa, bu bağlam, güvenlikleştirme sürecinin başarıyla sonuçlanmasına yol açabilir (Balzacq, 2005).

Günümüzde ABD'den Avustralya'ya, Asya'dan Avrupa'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada pek çok ülkede hem siyasetçiler hem de diğer aktörler, mültecilerin güvenlikleştirilmesi sürecine hem söylem hem de eylemleriyle katkı vermektedirler. Çok sayıda Avrupa Birliği ülkesi, 2015'teki göç dalgası sırasında Şengen Anlaşması'nı askıya alarak Birliğin temel normlarından biri olan seyahat özgürlüğünü kısıtlamaktan çekinmemiştir. Türkiye'den Macaristan'a kadar bazı ülkeler ise sınırlarına duvar örmüştür. En başta sınırlarını açan ve mültecilerin uluslararası hukuktan kaynaklanan tüm yetkilerini kullanmalarına izin veren ülkeler bile, aradan bir süre geçince sınırlarını kapatmaya ve yasalarını sınırlamaya başlamıştır. Bu duruma en iyi örneklerden biri Türkiye'dir. Suriye İç Savaşı'nın ilk yıllarında açık kapı politikası uygulayan ve bunu da tarihi ve dini referanslarla ve 'ensar-muhacir' benzetmesiyle açıklayan Türkiye'deki karar alıcılar bugün "Türkiye hiç bir ülkenin bekçisi değildir. Onların göçmen deposu değildir" noktasına gelmiştir. (Cumhurbaşkanı Yardımcısı Oktay, 2019).

Bir diğer ilginç örnek de Almanya'dır. Alman ekonomisi, küresel finansal krizin ve ardından gelen Avrupa ekonomik krizinin yaşandığı dönemlerde bile büyüme ivmesini devam ettirmişken bile, göçmenler meselesini gündeminden düşürmeyen aşırı sağ 'Almanya için Alternatif' (AfD) partisinin yükselişi durdurulamamıştır. 2017 seçimlerinde AfD'nin en yüksek oyu alan üçüncü parti olması, Alman demokrasisinin geleceği için soru işaretleri yaratmıştır. Bunun yanında, Fransa'da Marine Le Pen liderliğindeki Ulusal Birlik Partisi'nin güçlü seçmen tabanını koruması, Britanya'nın göçmenler

tartışmasının tetiklediği AB'den ayrılma sũreci, Macaristan'da Orban yœnetiminin aœık gœçmen karşıtlığı ve diğer AB œlkelerindeki benzer sũreœler AB iœinde mœltecilerle ilgili son dœnemde ortak politikalar benimsenmesini imkansız hale getirmiştir.

Bu bağlamda AB, sınırlarından iœeriye mœlteci girişini minimuma indirmek iœin Tũrkiye, Lũbnan ve Őrdũn gibi œlkelerle ayrı ayrı anlaşmalar imzalayarak, gœœ sorununu bœlge œlkelerine devretme yoluyla dışsallaştırmaya œalıřmıřtır. Öte yandan, yaşlanan nũfusu nedeniyle iřgœcũ aœıĐı yaşayan AB œlkelerinin bir yandan gœçmenlere ihtiyaœ duyarken, œte yandan sınırlarını kapatması kendi iœinde œeliřkili, sadece vasıflı gœçmenleri seœerek onları kendine œekmeye œalıřması ise etik aœıdan tartışmalıdır (Genœ, 2010).

Sonuç olarak, mœltecilerin gœvenikleřtirilmesi sũreci, dũnyanın pek œok œlkesinde farklı aktœrler tarafından yoğun œekilde devam ettirilmektedir. Gœœ nedeniyle yaşanan sorunlar abartılmakta, gœçmenlerle ilgili bireysel suœlar genelleştirilmekte ve sorunların kœkenine inilmesi ihmal edilmektedir. İleriki yıllarda araştırmacıların, farklı œlkelerin mœlteci politikalarındaki iniş œıkıřları, gœvenikleřtirmede sosyal medyanın rolũnũ ve aşırı sağ partilerin ana-akım partilerin sœylem ve uygulamaları œzerindeki etkilerini incelemesi faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

Balzacq, Thierry (2005). “The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context”, *European Journal of International Relations*, Cilt 11, No 2, ss. 171-201.

Bigo, Didier (2012). “Security and Immigration: Toward a Critique of the Governmentality of Unease”, *Alternatives*, Cilt 27, ss. 63-92.

Bigo, Didier ve Emma McCluskey (2018). “What is a PARIS Approach to (In)securitization? Political Anthropological Research for International Sociology”, Alexandra Gheciu ve William C. Wohlforth (der.), *The Oxford Handbook of International Security*, Oxford Handbooks Online, <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780198777854.001.0001/oxfordhb-9780198777854-e-9>.

Buzan, Barry, Ole Wæver ve Jaap de Wilde (1998). *Security. A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.

Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees, <https://cms.emergency.unhcr.org/documents/11982/55726/Convention+relating+to+the+Status+of+Refugees+%28signed+28+July+1951%2C+entered+into+force+22+April+1954%29+189+UNTS+150+and+Protocol+relating+to+the+Status+of+Refugees+%28signed+31+January+1967%2C+entered+into+force+4+October+1967%29+606+UNTS+267/0bf3248a-cfa8-4a60-864d-65cdfce1d47>

“Cumhurbaşkanı Yardımcısı Oktay: Türkiye kimsenin göçmen deposu değil” (2019). <https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-yardimcisi-oktay-turkiye-kimsenin-gocmen-deposu-degil,ZQ2AqeI6lkSfMs2iFFLilg>

Figures at a Glance, UNHCR, <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>

Genç, Deniz (2010). “A Paradox in EU Migration Management”, *SEER Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe*, Cilt 13, No. 2, ss. 181-192.

EK OKUMA

Fakhoury, Tamirace (2016). “Securitising Migration: The European Union in the Context of the Post-2011 Arab Upheavals”, *The International Spectator*, Cilt 51, No 4, ss. 67-79.

Humphrey, Michael (2013). “Migration, Security and Insecurity”, *Journal of Intercultural Studies*, Cilt 34, No 2, ss. 178-195.

Mandacı, Nazif ve Gökay Özerim (2013). “Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa’da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, No 39, ss. 105-130.

İNTERNET

UNHCR Türkiye, <https://www.unhcr.org/tr/>

“Migration through the Mediterranean: Mapping the EU Response”, European Council on Foreign Relations,
https://www.ecfr.eu/specials/mapping_migration

FİLM

Eternity and A Day (1998); Yönetmen: Theodoros Angelopoulos.

Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK) Derneği, Türkiye’de uluslararası ilişkiler çalışmalarının gelişimine katkıda bulunmak, ilgili alanlarda çalışanları bir araya getirmek ve çalışmalarını desteklemek amacıyla bir grup akademisyen, medya çalışanı ve dışişleri mensubu tarafından 2004 yılında tarihinde kurulmuştur. 2010 yılından beri *International Studies Association* (ISA) ortak kuruluşu ve 2016’dan beri de *Balkan Political Science Association* (BPSA) üyesi olan UİK, iki yılda bir düzenlediği *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Kongresi* ile *Güvenlik Akademisi* ve *Dış Politika Akademisi* eğitim programlarını gerçekleştirmektedir. Uluslararası İlişkiler disiplininin Türkiye’deki gelişimine katkı yapmış öğretim üyelerine yönelik *Ustalara Saygı Ödülü* ile genç akademisyenlere yönelik *Teşvik Ödülü* veren UİK, başta *Uluslararası İlişkiler* dergisi ile *Güvenlik Çalışmaları* serisi olmak üzere kapsamlı bir yayım programı ile *Güvenlik Portalı* (GP), *Türkiye Barışı Koruma Veri Tabanı* (TÜBAKOV), *Kavram Avcıları* ve *Black Sea Young Reformers Fellowship* (BSYRF) projelerini hayata geçirmiştir.

UİK hakkında daha fazla bilgi almak için, lütfen [web sayfasını](https://www.uik.org.tr) (https://www.uik.org.tr) ziyaret ediniz.

© UİK 2019

Bu çalışmanın telif hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK)’e ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; UİK’in kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Güvenlik Yazıları, NATO Kamu Diplomasisi Birimi tarafından desteklenmektedir.

Security Papers are supported by the NATO Public Diplomacy Division.